

There are no translations available.

МАРЗИ ДАВЛАТӢ ВА РИСОЛАТИ МИЛЛӢ

Назар ва даъвати «шахрванди огох»

дар масъалаи бахсҳои марзӣ бо Қирғизистон

Гирехи баҳси марзии Тоҷикистон ва Қирғизистон дар кучост? Даври нави музокирот чӣ тафовут дорад? Рисолати чомеа дар баробари ин мавзӯ чист? Чаро бояд аз ҳайати давлатӣ ҳимоят намоем? Дурнамои масъала чӣ гуна аст? Чаро ба ин мавзӯ рӯй овардам? Нигоҳ ва мурочиати шахрвандии банда дар масъалаи марзҳо бо муруре ба ин пурсишҳои муҳим.

ЯК САХИФА МУКАДДИМА

Пас аз навори кӯтоҳи мурочиати банда дар мавзӯи марзҳо аз 19.03.2021 ва воқунишҳои гуногун ба он, дӯстони зиёде хостанд, ки дар ин боб шарҳи муфассале гузорам, то манзара рӯшантар бошад. Ин аст, ки рӯзи аввали Соли нави миллиро сарфи ин кардам,

ки ин рисолати миллиро ба чой оварам ва шархи зерро нависам. **Шархе муҳимтар аз асл.**

1. Чун, он рӯз дар ноҳияи Шахритус махфили «ширу шакар» доштам ва 10 соат (!) дар рафтубаргашт будам, навор хастаю афсурда омад. Вале муҳим буд, ки дар ҳамон рӯзи чамъбасти музокирот назари худро баён кунам. Чаро? Шарх мешавад.

2. Коменту ишораҳо, ки «фалонӣ ба адабиёт гузашта буду боз дар мавзӯи сиёсӣ назар додааст», низ сахҳ нестанд, зеро банда гуфта будам, ки аз бахсҳои сабуки сиёсӣ бо шахсу гурӯҳҳо дар фазои мачозӣ дур меравам, зеро ҳамагон шохидем, ки **дар он ҷойи бахси солим, табодули андеша ва нақди дидгоҳхоро хушунату таҳкири ҳамдигар гирифтааст**.

Ин аст, ки моҳҳои охир дар ҳеҷ бахси сабуки мачозӣ бо касе ё гурӯҳе нестам.

Аммо, ҳамзамон шарҳ дода будам, ки **аз илми сиёсатшиносӣ, таҳлили равандҳои милливу минтақавӣ ва ҳимояти манфиатҳои милли берун намеравам, ки он ҳам ихтисос ва ҳам зиндагии ман аст.** Ва мавзӯи марзи давлатӣ маҳз аз ҳамин масъалаҳои усулии фаротар аз бахсҳои сиёсӣ.

3. Бинобар ин, аз нигоҳи банда, **масъалаи марзи давлатӣ бисёр фаротар аз бахсҳои сиёсии воқеию мачозии байниҷиҳӣ, бисёр муҳимтар аз ихтилофҳои ҷузъию куллии мавҷуда байни афрод ё доираҳои сиёсӣ мебошад.** Он

масъалаест, ки хурду калон, пиру ҷавон, сиёсӣю кайрисӣю сиёсӣ, шоиру олим, муҳолифу мувофиқ, дохилбудаю хориҷбуда, розию норозӣ, дӯстдори ҳукумату бадбини ҳукумат, ҳамагӣ факат як мавқеъ дошта метавонанд:

ҳимояи бе ҷуну ҷарои манфиати кишвар, мавқеи давлат ва марзи давлатӣ!

Агар мавкеи касе чунин нест, пас худи ӯ низ аз ин миллату аз ин давлат нест.

4. Сабаби чунин катъият дар он аст, ки дар масъалаи марз сухан на танҳо дар бораи пораи замин, балки дар бораи як асли мукаддас, дар бораи номуси миллӣ, дар бораи рӯхияи миллӣ ва манфиати миллӣ меравад. Бинобар ин, набояд изхори назари як шархванд ва ё дар масъалаи марзӣ ба иттиҳоду рисолати миллӣ даъват кардани як «шоир» чойи таачҷуб дошта бошад. **Балки маҳз хомӯшию тамошогарии ин ҳама олиму адибу сиёсатшинос дар чунин масъалаи муҳиму ҳассос бояд боиси таачҷуб бошад. Зеро музокироти марзӣ баҳси роҳбарони ду ҳайат ё баҳси марзу манфиати ду ҳукумат нест, балки баҳси мукаддасот ва манфиатҳои миллист.** Яъне баҳси манфиату масъулияти ҳамаи мо.

Аммо афсус, ки гоҳо мо натиҷаи як бозии футболро бештар аз натиҷаи музокироти марзӣ интизорӣ мекашем. Камтари мо шабе бедор ё соате интизору бекарор истодаем, то аз натиҷаи музокироти марзӣ огоҳ шавем. Чуноне, ки то сахар бедорем, то натиҷаи бозиеро бидонем. Хатто бозии дигарон бо дигаронро.

5. Аҳамияти арзишию миллию сиёсии масъала чунин аст. Аз ин рӯ, мехоҳам чун масъулияти шаҳрвандӣ назари ҳудро дар бораи вазъияти имрӯзаи масъалаи марзӣ бо Қирғизистони ҳамсоя ва рисолати ҷомеаи мо дар ин мавзӯ ба таври дақиқтар баён кунам. Чун ҳоло дар ин самт масъулияти расмӣ соҳавӣ надорам, ин назари шахсии шаҳрвандӣ ва қоршиносии банда аст, ки бояд маҳз чунин пазируфта шавад. Зеро **ватандорӣ мансаб ва вазифа нест, балки тафаккур, мавқеъ ва рисолат аст. Онро метавон дар Маркази стратегӣ, дар Иттифоқи нависандагон ё дар мактаби миёна низ ба ҷой овард...**

Дар бораи **салоҳияти қоршиносии муаллиф** барои изхори назар дар ин мавзӯи печида бояд гуфт, ки банда бино бар ҷаъолият дар баҳши таҳлили сиёсати хориҷӣ **беш аз бист сол ба ин масъала наздик будам ва аз ҷумла, ҳудуди 7 сол ҳамчун роҳбари раёсати таҳлили сиёсати хориҷӣ аз ин ҷараён огоҳии кофӣ доштам**

. Бо вучуди ин, даъвои коршиносии ин мавзӯ надорам ва ин шархро метавон хамчун «назари шахрванди огох» пазируфт.

1. ДАР БОРАИ ФАЗО ВА МОХИЯТИ ДАВРИ НАВИ МУЗОКИРОТИ МАРЗӢ

Барои ҳалли баҳси марзӣ намояндагони ду кишвар солҳо ва борҳо мулоқоту музокира кардаанд. Гох муваффақу гох ноком. Дар натиҷа то имрӯз беш аз 60% аз ҳатту баҳси марзӣ ҳалли ҳудро ёфтааст, ки он низ комёбист.

Дар арзёбии вазъият ва хусусияти даври нави музокироти марзии ду ҷониб тавачҷух ба чанд нуктаи зер муҳим аст:

1. Пас аз солҳо, ин бор **ҷониби Қирғизистон дар ҳолати муттаҳида ва қобили гуфтугӯ ва тасмимгирӣ қарор дорад**, ки ин омил барои идомаву қомёбии музокирот бисёр муҳим аст. Яъне, ҳоло президент, парламент, ҳукумат, ниҳодҳои қудратӣ ва нерӯҳои муайянқунандаи сиёсии ин кишвар асосан дар як мавқеъ ва ҷиноҳ буда, дар муборизаи зиддихамдигарӣ қарор надоранд. Омиле, ки то имрӯз дар он ҷониб набудани он ба натиҷабахшии музокирот ё татбиқи натиҷаҳои он ҳамеша таъсири манфӣ мегузошт. Ба ибораи дигар, баҳсҳои сарҳадӣ дар муборизаҳои шадиди сиёсии дохилии ин кишвар дар муқобили ҳам истифода мешуд ва қасе наметавонист дар бораи он тасмими қатъӣ гирад ё қарорхоро татбиқ намояд. Имрӯз дар он сӯ ҷунин вазъият то ҷойе

аз байн рафтааст, ки он омили бисёр мусбат аст.

2. Дар шароити нави пас аз интихобот барои рохбарияти нави кишвари хамсоя халли муваффаконаи бахси марзӣ яке аз ваъдаҳо ва авлавиятҳои чиддӣ буда, барои исботи тавоноии мудирӣ ва таъмини машруиати устувори онҳо низ бисёр муҳим аст. Ин аст, ки **рохбарияти хамсоя ин бор ҳам зарурат ва ҳам иродаи сиёсии бештар барои хатми бахсҳо дорад.**

3. Дар ин марҳила аз ҷониби хамсоя зимомӣ музокироти марзӣ дар ихтиёри доираҳо ва афродест, ки худ дар минтақаҳои ҷанубии ин кишвар эҳтиром ва нуфузи чиддӣ доранд. Доираҳое, ки нодида гирифтани назари онҳо гоҳо боиси ноқоии музокироти пешин мегашт. Ин ҳолат боис мешавад, ки акнун **онҳо на танҳо манфиатҳои ин мардумро ифода кунанд, балки боварии онҳоро низ ҳамроҳ дошта, қарорҳои қабулшударо дар минтақаҳои марзӣ татбиқ қарда тавонанд.** Ин омил низ бисёр муҳим аст.

4. Дар ин давр ҳаёти ҳар ду кишварро раисони ҷумҳурияҳои амнияти миллӣ рохбарӣ мекунанд, ки ин ҳолат ҷанбаи табликотию ташифотии масъаларо кам ва дар айнаи замон, **ҷанбаи қорию амалии онро қиддитар мекунад.**

Аз ин назар, аз сатхи муовинони сарвазир ба сатхи раисони кумитаҳои амният поин овардани роҳбарони ҳайатҳо дар асл пасти кардани сатхи музокирот нест, балки нишонаи ҷиддитар шудани муносибат бо масъала аст. Дар чунин маврид субъекти музокиракунада ва татбиқкунада дар як ҳатту як ҷорҷӯб ҷамъ мешавад, ки аз назари амалӣ ҳеле муҳим аст (Ахиран дар кишвари ҳамсоя низ ниҳоди марзбонӣ ба тобеияти Кумитаи амнати милли дода шудааст).

5. Аз назари шахсӣ низ роҳбарони ҳар ду ҳайат дорои салоҳияти ҳосса буда, ҳамчун шахсони ботачриба, ҷиддию усулманд, афроди бонуфузи ҷомеаи ҳуд ва ҷеҳраҳои наздиктарин ба роҳбарони ду давлат шинохта мешаванд.

6. Дар бораи лаҳзаҳои ҷорӣ геополитикӣ дар атрофи минтақа ва гуфтушунидҳои марзӣ, ки омили ниҳоят муҳим аст, бояд гуфт, ки бо ғайбшавии сиёсати нави Ёзбекистон дар ду соли охир, ҳуди минтақа дар марҳилаи эҳёи равандҳои ҳамгарой қарор дорад, ки ин раванду рӯҳия ҳалли ҳарчӣ зудтари чунин низоъҳо такозо мекунад. Эълони ахири президенти Ҷумҳурии Ёзбекистон, ки **шояд дар се моҳи оянда ба бахсҳои марзӣ бо Қирғизистон хотима гузошта шавад**, на танҳо паёми сиёсӣ, балки хабарест, ки тақйири сифатии муносибати кишварҳо ба ин масъаларо ифода мекунад. Шарҳи бештари он дуруст нест, то солимии раванд осеб набинад.

Дар айнаи замон, дар мавриди ғазои муносибати ҳуди ду ҷониби бахси марзии мо, бояд гуфт, ки мутаассифона, дар лаҳзаҳои феълӣ омили қалони геополитикӣ қурра ба нафъи мо нест. **Ҳолати дигаре, ки дарқаш мумкин ва шарҳаш норавост.** Дар як суҳан, ин масъала на танҳо барои кишварҳои минтақа, балки барои дӯстихову шарикҳои стратегӣ фароминтақавӣ онҳо низ имтиҳони ҷиддӣ хоҳад буд.

7. Тавре рӯшан гашт, ин омилҳо то ин лаҳза натиҷаи ҳудро додаанд ва даври навбатӣ, ки

ду рӯз пештар анҷом ёфт, яке аз чиддитарин ва пурбортарин марҳилаҳои музокироти марзӣ будааст. Дар он мувофикаҳои усулие ба даст омаданд, ки метавонанд дар ҳалли ин баҳс кушоиши чиддӣ оваранд. Онҳо чистанд ва чаро махфиянд, дар поён зикр хоҳад шуд. Тартиби кор ин аст, ки баҳши Ҳамоҳангшудаи масъалаҳо дар мулоқоти дар пеш будаи роҳбарони ду давлат мувофика ва дар ҳадди тавофуқкардаи ҷонибҳо расонаӣ мешаванд.

2. Ҷ РИСОЛАТИ ЧОМЕА ДАР ЧИСТ?

1. Дар баробари баҳси сиёсӣ арзишӣ, масъалаи марз як мавзӯи таҳассусӣ ва амниятист, ки бояд миёни ҳайатҳои босалоҳият ва соҳибтаҳассус баҳсу музокира шавад. **Ин баҳс харғиз дар саҳифаи матбуот, шабакаҳои иҷтимоӣ ё фазаи иттилоотӣ ҳал намешавад.** Албатта, намоёндагони ҷомеа низ метавонанд моҳият ва қуллиёти масъаларо дастгирӣ ё бо он муҳолифат намоёнд, аммо онро маҳз ҳайатҳои босалоҳияти сиёсӣ касбӣ амниятӣ ҳаллу ҷасл мекунанд. Бинобар ин, баҳси матбуотӣ ҷузъиёти ҷунин масъалаҳо қори созанда нест.

Талаби «шаффофият» ё «ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот» низ дар ин маврид нишонаи дурии баъзе «қоршиносон»-и муҳтарам аз раванд аст. Зеро **тибқи аввалин протоқоли дучониба дар ин масъала ва тибқи банди мушаххасе, ки дар протоқолҳои ҷамъбастии хар давра ҷой дорад, музокироти марзӣ бояд ҳусусияти қомилан пӯшида дошта бошанд ва ҳеҷ ҷониб бояд то расидан тавофуқи ниҳой ва имзои созишномаи расмӣ ҷузъиёти онро ифшо накунад.**

Зеро хар маълумоти бемавқеъ ифшошуда метавонад маводи хубе барои фитнаҳои қувваҳои сеюм ғардад ва ба солимии раванд ҳалал расонад. Аз ин рӯ, **аз ҷониби Тоҷикистон риоят шудани тавофуқ дар бораи махфияти ҷузъиёти музокира на ҷойи маломат, балқи нишони масъулият ва нуқтаи мусбат аст.** Қоре, ки тибқи созишнома, хар ду ҷониб ба он ўҳдадоранд.

Албатта, зарурати таҳкими робитаи зиндаи аъзои ҳайати музокиракунанда бо мардуми

оддии минаткаҳои бахсӣ ва вусъати қорҳои фаҳмондадеҳӣ дар маҳалҳо ҳамчунон эҳсос мешавад, ки умедворем роҳбарияти нави ҳайат, ки аз аҳаммияти ин қор огоҳанд, онро тақвият мебахшанд.

2. Дар чунин масъалаи усулӣ ва лаҳзаӣ ҳассос, рисолати асосии ҷомеаи мо, рисолати ҳамаи кишру гурӯҳу сатҳу самтҳои он ин аст, ки **аз мавқеи давлат ва манфиатҳои миллӣ ҳимоят намояд**. Ҳимояти ҳайати музокиракунандаи давлат низ ҷузъи ҳамин ҳимоят аст.
Ин ҳайат аз ҷониби давлат таъйин шудааст ва ҳайати давлати мо, ҳайати ҳар яки мо ва ҳайати ҳамаи мост. Он ба пуштибонии ҷиддии сиёсӣ, иттилоотӣ, раванӣ ва ҷамъиятӣ ниёз дорад ва ҷомеаи огоҳ ва ватандор бояд онро таъмин кунад. Зеро аз ҳирад нест, ки ҳайатеро ба чунин ҷабҳаи ҳассос ғиристуи худ аз паси он тир андозем. Ин баҳси бебаҳс, ҳатти сурх, меъёри кӣ будани ҳар яки мост.

3. Яке аз муҳимтарин вазифаҳои ҳамаи мо дар ин раванд нигоҳ доштани фазои солими иттилоотӣ дар атрофи ин масъала аст. Зеро **ҳамагуна таҳлилҳои қайриқасбӣ ва қайримасъулони ва ҳама гуна маводи таҳриқдиханда метавонад булури фазоро шиканад, истифодаи бад шавад, ба ғитна табдил гардад.** Аммо мутаассифона, имрӯзҳо ҳатто қасоне, ки дар масъалаҳои сиёсӣ низоъшинуи, **аз ҷумла дар равиши ҳалли масъалаҳои марзӣ ҳатто қамтарин таҳассус надоранд, бе ҳеҷ эҳсоси масъулият ҳамчун «қоршинуи» дар ин бора изҳори назар мекунанд. Ё дар ин боб барномаҳои эҳсосие паҳш мекунанд, ки ба ҳалли масъала ҳарғиз мусоидат намекунад.**

Масалан, ба назари шахсии банда дар ҳамин шабу рӯз бознашр ва шарҳи эҳсосии як мусоҳибаи кӯҳнаи раиси ҳайати Қирқизистон дар расонаву сомонаи баъзе гурӯҳҳои тоҷик, аз ҷумла дар «Паём», ки ба ташиқоти террористи экстремистии собик ҳизб нахзати ислом таалук дорад ба фазои созандаи муносибатҳо таъсири манфӣ гузошт. То ҷое, ки ин амал боиси ҳайрати ҷониби ҳамсоя ғашт, ки ҷаро бо вучуди музокиротии бисёр ҳуб, «тоҷикон» ин маводро дар чунин лаҳза ёфтаву нашр қардаанд ва ба ҷойи эътимод миёни ҷонибҳо ҳисси нобоварӣ меқоранд? Бале, диғарон ҳамаи қоро маҳз ҳамчун «тоҷикон» мешинусанд ва ғумон мекунанд, ки чунин зарба ба музокиротро маҳз «тоҷикон» задаанд...

Чунин амалхо бори дигар нишон медиханд, ки чунин расонахо хатто агар масъулияти иттилоотиашонро ба чой оварданӢ шуда бошад, якинан лахзаи сиёсӣ ва масъулияти миллияшро дуруст ташхис надодаанд. **Аз чумла, ин расона хатто агар масъулияти иттилоотиашро ба чой оварданӢ шуда бошад, якинан лахзаи сиёсӣ ва масъулияти миллияшро дуруст ташхис надодааст. Зеро як нерӯи сиёсӣ Ӣ расонаи миллӣ худ дарк мекунад, ки дар чунин лахзаи хассос ва дар чунин масъалаи усулии фаросиёсӣ талоши беобурӯ кардани хайати ҳукумат, таҳкири пайвастаи рохбари хайати Тоҷикистон Ӣ таҳриби чехраи хайати меҳмон харгиз мавкеи шоистаи миллӣ нест.**

Хусусан, **агар чунин икдомхо огохона анҷом шаванд, дар ин масъала он зарбаи мустаким ба манфиатҳои миллӣ аст, ки ҳеч каси мо, новобаста аз мавкеи сиёсии худ, чунин ҳукук надорем.** Дар ин масъала ҳар фард ва ҳар нерӯ аз кӣ будани худ имтиҳон месупорад.

4. Аз сӯи дигар, баҳси марзӣ фақат баҳси «ҳақиқати илмӣ» Ӣ «адолати таърихӣ» низ нест. Яъне, ин баҳси илмию таърихӣю расонаӣ дар боби ҳақиқату адолат дар музокирот ҳамаи ҷиз нест. Он метавонад баҳши асосии баҳс бошад, аммо ҳалли масъала на танҳо ба «ҳақиқат», балки ба «воқеият» низ вобаста аст. **Таносуби ҷорӣи сиёию низомӣ, иродаи сиёсӣ, ҷазои геополитикӣ, ҷобачоии феълии одамону зерсохторҳо, хиради миллӣ, малакаи дипломатӣ, сифатҳои шахсӣ... Инанд омилҳои дигари ҳалқунанда...**

Бинобар ин, интизори барқарории «ҳақиқати илмӣ» ва «адолати таърихӣ» дар баҳси марзӣ як интизори хушбинона ва кайривоқеӣ мебуд. Агар ин ҳақиқату адолат дар сиёсати амалӣ корсоз мебуд, мо ба нима аз ин минтақа даъво ва ҳаққи ҳалол дорем. Нуктаи бе шарҳ.

Таҷрибаи ҷаҳонӣ низ нишон медихад, ки дар масъалаи марзҳо пофишории бениҳоят рӯи ҳақиқати илмӣ Ӣ адолати таърихӣ ва хусусан, шакли эҳсосию расонаию оммавии он созида нест. Дар ин баҳс **«адолат» дар натиҷаи набарди «ҳақиқат» ва «воқеият» шакл мегирад ва ҳеч хайат ва ҷонибе фаротар аз он рафта наметавонад.** Ин талхтарин ҷойи масъала аст, ки ҳатто гуфтани он ногувор мебошад.

5. Барои тасаввури ваҳдати мавкеи чомеа дар чунин масъалаҳои усулии миллӣ зикри ду мисол муносиб аст:

Мисоли аввал: Масалан, ханӯз чанд рӯз пеш раиси Хизби коммунистии Русия Г.Зюганов бо роҳбарияти кишвараш дар ихтилофи шадид буда, мардумро ба тазохуроти эътирозӣ дар рӯзи 23-юми феврал даъват мекард. Аммо **баробари шунидани таҳкири Путин бо котеъият изҳор дошт, ки таҳкири президенти Русия баробари таҳкири тамоми Русия аст ва мо дар ин масъала якдилона дар атрофи роҳбари давлат ҳастем!**

Роҳбарони хизбу ҳаракатҳои дигар, аз ҷумла В.Жириновский низ дар ин масъала ба таври сарех аз ҳайсиати президенти Русия ҳимоят карданд.

Ин намунаи ҳуби камоли сиёсӣ, лидери сиёсӣ, хизби сиёсӣ, оппозисияи ҳирадманди сиёсӣ аст.

Мисоли дуввум:

Чанд сол пештар мақомоти амрикоӣ аз писари шоҳи собиқи Эрон ва яке аз роҳбарони асосии муҳолифини ҳукумати феълии Эрон дар ҳориҷа Муҳаммадризо Паҳлавӣ даъват намуданд, ки ҳамчун шаҳси бонуфуз барои ғазосозӣ ба нафъи лоиҳаи минтақавӣ бо сармоягузори ИМА аз тариқи Афғонистон ба Ҳинду Покистон интиқол додани гази Туркманистон (ТАПИ) дар маъракаи таблицотӣ иштирок намояд. Ӯ ҷавоб дод, ки (тарҷумаи мазмун) ин лоиҳа аз ҳоки Эрон намегузарад ва дар бозори энергетикӣ бар ҳилофи манфиатҳои Эрон аст ва банда ҳаргиз ба нафъи он таблицот намекунам. Гуфтанд, ки Шумо роҳбари муҳолифини Эрон ҳастед ва ин режим падари Шуморо сарнагун ва ҳуди Шуморо овра кардааст. Чӣ гуна Шумо аз манфиатҳои Эрон дифоъ мекунед? **Гуфт: Банда муҳолифи ҳукумати феълии Эрон ҳастам, на муҳолифи давлату манфиатҳои Эрон. Марзӯ бум ва манфиатҳои давлатии Эрон дар ҳар ҳолат барои ман муқаддасанд!**

Ин низ намунаи хуби камоли сиёсӣ ва муҳолифини хирадманди сиёсӣст.

Бинобар ин, шоиста мебуд агар ҳамаи нерӯҳои сиёсии тоҷик, новобаста аз мавқеи сиёсӣ иҷтимоӣ идеологии худ, дар ҷунин лаҳзаҳои муҳим ва дар ҷунин масъалаи усулӣ маҳз барои таҳкими мавқеи давлат ва муттаҳидии ҷомеа дар атрофи ин мавзӯи миллии фаросиёсӣ фарочиноҳӣ сахм мегузошанд.

Ҳамин тавр, масъалаи марзи давлатӣ масъалаи ҳамаи мо ва нуктаи пайванди ҳамаи мо, новобаста аз мавқеи сиёсии касе нисбат ба ҳукумат ва роҳбари ҳайати давлатӣ. Ва рисолати ҷомеаи мо, балки рисолати ҳар яки мо маҳз дар ҳамин ҳимояи устувори ин масъалаи миллист.

3. НИГОҲЕ БА ДУРНАМОИ МАСЪАЛА

Дар бораи дурнамои ҳалли масъалаи марзҳо бо Қирғизистони ҳамсоя тавачҷух ба нуктаҳои зерин муҳим мебошанд:

1. Ҳам аз назари таърихӣ фарҳангӣ ва ҳам аз назари ҳуқуқӣ сиёсӣ Қирғизистон барои мо кишвари дӯсту бародар аст. Тоҷикистон низ барои ҳамсояи худ ҷунин аст. Хусусан, дар масъалаҳои обӣ энергетикӣ минтақа, ки солҳои дароз муташанниҷ буданду мо эҳсоси шадиди танҳой доштем, ин кишвар ҳамчун кишвари болооби минтақа ягона шарикӣ воқеӣ мо буд.

Тоҷикистон ва Қирғизистон ҳам дар сатҳи дӯхониба ва ҳам дар доираи созмонҳои байналмилалӣ минтақавӣ кишварҳои ҳампаймон буда, на Консепсияи амниятӣ милли ва на Консепсияи сиёсати хориҷӣ мо ҳаргиз ҳамдигарро ҳамчун «таҳдид» таъриф

намекунанд. Дар масъалаҳои амниятӣ низ ду кишвар ҳампаймону ҳамманфиатанд, ки ин воқеият бисёре фаротар аз сиёсати дипломатия мебошад.

Бинобар ин, бо сабаби **ихтилофи марзии меросӣ** ба роҳ мондани табличоти манфӣ ва таҳкиромез нисбат ба давлат ва миллати ҳамдигар, ки баъзе расонаҳои бемаъсулияти дохиливу хориҷӣ аз ду сӯй анҷом медиҳанд, ҳаргиз ба нафъи мо нест. Ин ҷо модели идомаи низоъи сиёсӣ-низомӣ-табличотии Кашмир байни Ҳиндустону Покистон корсоз намебошад. Баръақси ин, **бояд тамоми талош анҷом дода шавад, ки ин баҳс дар доираи дӯстиву некӯҳамсоягии ду кишвар ва дар заминаи таҷрибаву анъанаҳои бузурги ҳамзистии ду миллат ҳал гардад.**

Зеро мо на танҳо чунин зарфият дорем, балки дар ин минтақа амалан маҳкум ба ҳамзистӣ ҳастем. Ин мушкилаи муштараки ҳар ду давлат аст, ки бояд муштаракан ҳал кунанд. Зеро

бо табличоти нафрат аз як ихтилофи маҳдуди ба истилоҳи низоъшиносон латентиву локалӣ ба душмани ду давлат ва ду миллати ҳамҷавор табдил кардани ин низоъ бузургтарин зарба ба манфиатҳои ҳар ду давлат ва ҳар ду миллат хоҳад буд. Ҳолате, ки бисёриҳо дар шарқ карб ва дар дуру наздик онро интизоранд. Рисолати аҳли каламу сухану таҳлил дар ин масъала аз рисолати аҳли сиёсат камтар нест.

2. Масъалаи марз байни ин ду ҳамсоя ҳалли низоми надорад. Пас, ташвиқи «бо зур гирифтани китъае» ё «пирӯз шудан бар ҷонибе» дар ин шароит мавқеи масъулоне набуда, танҳо боиси амиктару бузургтар шудани низоъ мегардад, ки вусъати он метавонад муҳити ду кишварро тӯфонӣ кунад. Хатто аз тавозуни низоми гирифтани он заминҳои баҳснок ва қашидани девори оҳанин қори ношуданӣ нест ва ҷониби мо барои он аз ҳар ҷиҳат қудрати қофӣ низ дорад. Аммо аз назари ҳиради сиёсӣ ва дурандешию некӯҳамсоягӣ дар чунин сурат ин бухрон ба низоъи абадии байни ду давлат ва ду миллат табдил меёбад, ки ба нафъи ҳеҷ ҷониб нест. Сабаби асосии тааммулу ҳуддорихои сатҳи сиёсӣ низ на заъфи нерӯ ё ирода, балки маҳз дар ҳамин васеънигарию дурбинист.

Зеро, илова бар даъвоҳои сиёсӣ амниятӣ, дар ин минтақаҳои баҳснок аҳолии зинда зиндагӣ мекунанд ва талаботи ҷории онҳо ба обу барқу роҳу замин манзил боқӣ мемонад. Ва муҳимтар аз ин, дар дохили ду кишвар низ шумори бузурги намоёндагонӣ ҳар ду миллат сукунат доранд, ки ҳамзистии осоиштаи онҳо бояд ҳалал наёбад ва ба масъалаи бузургтар табдил нашавад. Пас, дар ин масъала даъватҳои эҳсосӣ, ҳоса аз дур, роҳи ҳал нестанд, балки ақл, ирода, тадбир, дипломатия маҳз барои чунин

холатхост, то номумкинро мумкин созад.

3. Тачрибаи чахонӣ нишон медихад, ки чунин мушкилоти мураккаби таърихӣ харгиз бо як ё ду нишаст халли худро наеёбанд. Шояд нишастҳо, музокираҳо ва солҳо зарур оянд, ки халли нисой ба даст ояд. Бинобар ин, шитоб ё интизори халли ғаврии масъалаҳо низ хушбоварист. **Гарчӣ холо беш аз ҳар вақти дигар шароит барои кушоиши усулӣ дар ин мавзӯ муносибтар аст.**

4. Албатта, «гиреҳи асосӣ» ё баҳси асосии методологии музокирати марзӣ, яъне тавофуқи ҷонибҳо рӯи «хуччатҳои таҷағҳ» ханӯз халли нисой наёфтааст. **Моҳияти мушкил дар он аст, ки ҷонибҳо ханӯз ба хуччатҳои мухталифи сатҳу давраҳои гуногун таҷа мекунанд, ки ҳамаи онҳо курби яқсони таърихӣ ва ҳуқуқӣ надоранд. Аз ҷумла, ҷониби Тоҷикистон дар ташаккули мавқеи усулии ҳуд ба хуччатҳои расмӣ тақсимои ҳудуди маъмурии солҳои 1924-1927 ва 1932 таҷа дорад, ки расмияти муқаррарнамудаи конуғзории давраи Иттиҳоди Шӯравиро гузаштаанд. Конституцияи Иттиҳоди Шӯравӣ дар ҳамаи вариантҳои соли 1924, 1936 ва 1977 низ тақйири марзҳои давлатии ҷумҳуриҳоро танҳо бо розигии ҳуди онҳо иҷозат медихад. Ҷониби дигар дар шарҳи вазъияти шаклғирифта дар атрофи баъзе китъаҳо ба назар гирифтани баъзе хуччатҳои маҳаллии тақсимои маъмурий ё санадҳои байнидорвай заминистифодабариро низ зарур мешуморад, ки онҳо муқаррароти муайяншудаи конуғзории ИҶШС дар бораи таъйини марзи давлатиро нагузаштаанд. Ин ҳолат яке аз муҳимтарин гиреҳҳои раванди музокирот ба шумор меравад.**

Мушкили дигар ин аст, ки дар баҳси марзӣ суҳан танҳо дар бораи тақсими физикии замин ва қашидани ҳатти марз дар ҷойи ҳолӣ намеравад, ки он қори мушкиле нест. Балки дар ин раванд бояд масъалаҳои мураккабтарине ҷун **тақсими маҷро ва сарҷашмаҳои ташаккули об, ҳатҳои барқ, роҳҳо, нуктаҳои аҳолинишин, ҳонаву дорои мардум, заминҳои кишоварзӣ, ҷароғоҳҳо, нуктаҳои маишӣ, зерсохторҳо, қорқарди меҳанизмҳои қарғолати дучонибаи риоату татбиқи натиҷаҳо ва қ. дар муҳити зиндаи инсонӣ ва минтақаи сарақолий халли ҳудро ёбанд.**

Ва низ бояд дар назар дошт, ки бар хилофи инъикоси якҷонибаи расонаҳо, масъалаи марзии ду кишвар имрӯз фақат баҳси Исфараву Воруҳ нест, балки дар минтақаҳои Овҷи Калъача ва Хистеварзи ноҳияи Бобочон Кафуров низ баҳсҳои ҳаҷман хеле калонтаре ҷой доранд.

Табиист, ки расидан ба чунин ҳалли фарогируи комплексӣ қоре ниҳоят мураккаб буда, ба иродаву захираи замони зиёде ниёз дорад.

5. Бинобар ин, дар чунин марҳила ва дар чунин раванд хеле муҳим аст, ки **рӯҳияи созандаи музокирот, ҳамкориҳои шариконаи ҳар ду давлат, дӯстии ду миллати ҳамҷавор, амнияти минтақаҳои баҳсноки наздисарҳадӣ ва муоширати ҳамзистии неки инсонҳо нигоҳ дошта шавад.**

Ин муҳимтарин омилест, ки муҳити гуфтугӯи созанда ва идомаи ҷустуҷӯи роҳҳои ҳалли масъаларо имконпазир менамояд. Қадам ба қадам, дар доираи манфиатҳои миллӣ. Ва бисёр муҳим аст, ки ҷомеаи мо низ дар ин масъала рисолати миллии ҳудро фаромӯш насозад.

Ин аст дидгоҳ ва даъвати шаҳрвандии банда дар мавзӯи имрӯзу фардои масъалаҳои марзӣ миёни ду кишвари ҳамсояи Тоҷикистон ва Қирғизистон.

Абдуллоҳи Раҳнамо

